

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก่อนที่จะกล่าวถึงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องควรกล่าวถึงโรงเรียนสารพัดช่างเสียก่อนว่ามีความเป็นมาอย่างไรและเกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียนอย่างไร

โรงเรียนสารพัดช่างเป็นสถานศึกษาที่สังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาคือ เพื่อเพิ่มแหล่งฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นให้สอดคล้องกับความจำเป็น ความต้องการของประชาชนและสภาพปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้บุคคลที่ไม่มีความรู้ในวิชาชีพมีโอกาสหาความรู้วิชาชีพสามารถไปประกอบอาชีพได้ตามความถนัดและความสนใจของตนให้บุคคลที่มีอาชีพอยู่แล้วได้พัฒนาความรู้ความสามารถในอาชีพนั้นดียิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มทุนรายได้อีกให้แก่ตนเองและครอบครัว และให้บุคคลที่มีอาชีพอยู่แล้วแต่ประสงค์จะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นที่มีความถนัดและสนใจมากกว่า โรงเรียนสารพัดช่างเกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน กล่าวคือโรงเรียนสารพัดช่างให้บริการการศึกษาพิเศษแก่ประชาชนผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาในโอกาสอันควรหรือให้การศึกษาเพื่อเพิ่มทักษะและประสิทธิภาพในการทำงานเฉพาะสาขาให้สูงขึ้น การให้การศึกษาจะเป็นไปในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้น เช่น หลักสูตรที่เปิดทำการสอนตามโรงเรียนสารพัดช่าง และศูนย์ฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าโรงเรียนสารพัดช่างนั้นได้จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและถือว่าเป็นสถาบันของสังคมที่ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของชาติทั้งทางด้านวัตถุดิบ แรงงานและการจัดบริการต่าง ๆ เป็นการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้มีประโยชน์แก่ความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติในทุก ๆ ด้าน

ในการวิจัยเรื่องทัศนคติของพลเมืองที่มีน้อยมาก แม้ว่าจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัดการศึกษาของเราคือพยายามสร้างคนให้เป็นพลเมืองที่ดีจากการศึกษาและค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องลักษณะพลเมืองที่ดีอาจจะแยกกล่าวตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. คุณสมบัติของพลเมืองที่ดีตามทัศนคติของคนไทย
2. คุณสมบัติของพลเมืองที่ดีตามทัศนคติของชาวต่างประเทศ
3. งานวิจัยในประเทศ
4. งานวิจัยในต่างประเทศ

คุณสมบัติของพลเมืองที่ดีตามทัศนคติของคนไทย

ชลอ วนะภูติ กล่าวถึงหน้าที่ของพลเมืองที่ดีที่มีต่อรัฐหรือชาติ พอสรุปได้ดังนี้

1. พลเมืองที่ดีควรมีหน้าที่จงรักภักดีต่อชาติ
2. ต้องศึกษาและเข้าใจกลไกของรัฐ
3. ต้องเคารพกฎหมาย
4. ยอมรับเสียสละเพื่อส่วนรวม
5. ให้ความร่วมมือแก่ทางราชการ
6. ต้องต่อสู้เพื่อทุกสิ่งที่ถูกทอดทิ้งทุกวิถีทาง
7. ต้องรู้หน้าที่และทำหน้าที่ของตน
8. ต้องมีสามัคคีธรรม (ชลอ วนะภูติ 2507 : 2 - 8)

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ให้ความหมายของความเป็นพลเมืองที่
 คือผู้สามารถนำตนเองได้ มีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ รู้จักเลือกเฟ้นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเอง
 และบ้านเมือง ท้องถิ่นตัวต่อปัญหาสังคมและร่วมมือดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ลุล่วงไป
 พลเมืองในระบบประชาธิปไตยไม่ว่าจะอยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ (กรมสามัญศึกษา 2515 :
 3 - 4)

สนิท เกษะศิริ กล่าวว่าพลเมืองที่พึงปฏิบัติตนตามหน้าที่ต่อไปนี้

1. หน้าที่ต่อครอบครัว ต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ในครอบครัวตามลำดับอาวุโส
 รักษาชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูล
2. หน้าที่ต่อหมู่คณะ ต้องรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
 ของหมู่คณะ รักษาความสามัคคีกลมเกลียวกันไว้มั่นคงอยู่เสมอ
3. หน้าที่ต่อศาสนา ต้องประพฤติตนตามหลักธรรมและปฏิบัติตามคำสั่งสอนแห่งศาสนา
 บำรุงรักษาสถานที่หรือสิ่งประดิษฐานวัตถุสำคัญในศาสนาให้ดำรงสืบไป
4. หน้าที่ต่อพระมหากษัตริย์ เชิดชูพระเกียรติยศและพระเกียรติคุณของพระองค์
 ทามกำลังความสามารถจะทำได้ ไม่ยอมให้ใครลบหลู่ดูหมิ่นพระบรมเชษฐาภาพของพระองค์
5. หน้าที่ต่อรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติตนให้อยู่ในขอบเขตที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้
 (สนิท เกษะศิริ 2507 : 85 - 92)

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยวิชาสังคมศึกษาได้ตั้งโครงการศึกษาหน้าที่พลเมือง
 (Civic Education Project) โดยส่งเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ
 และถามครูควยคำถามว่า "พลเมืองดีเป็นอย่างไร" คำตอบที่พอสรุปได้ดังนี้

1. พลเมืองดีมีความเชื่อทั้งในทางเสรีภาพของเอกัตบุคคลและสิทธิอันพึงมีเท่าเทียม
 กันของทุก ๆ คน

2. ผลเมืองคือต้องตระหนักว่าเราอยู่ในโลกที่ "ปลายเปิด" ซึ่งยอมรับข้อเท็จจริงใหม่ ๆ แนวความคิดใหม่ ๆ และกระบวนการใหม่ ๆ ในการดำรงชีพ
3. ผลเมืองคือใช้ความวิจจัยที่ทำให้คนสามารถทำงานสร้างสรรค์ได้ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงนี้
4. ผลเมืองคือมีความรับผิดชอบที่จะเข้าร่วมในการวินิจฉัยงานของส่วนรวม
5. ผลเมืองคือยอมรับสร้างสัมพันธะและความรู้เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาทางการ เมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
6. ผลเมืองคือมีความภาคภูมิใจในชาติ
7. ผลเมืองคือยอมรับตระหนักเสมอในผลงานอันยิ่งใหญ่ของการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ที่มีต่อชาติและต่ออารยธรรมของโลก
8. ผลเมืองคือยอมรับตระหนักในความสำคัญของความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
9. ผลเมืองคือยอมรับมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์และมีความตื่นตัวต่อปัญหา
10. ผลเมืองคือยอมรับใช้ศิลปะในเชิงสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ เพื่อที่ตนจะได้เข้าใจ ประสพการณ์ของมนุษย์และเพื่อการเสริมสร้างความเป็นตัวของตัวเอง
11. ผลเมืองคือยอมรับเห็นว่าการดำรงอยู่ต่อไปของมนุษยชาติขึ้นอยู่กับ การลดทอนความเป็นอริศัตรูระหว่างชาติและร่วมกันทำงานเพื่อความสงบและร่วมมือระหว่างชาติ
12. ผลเมืองคือยอมรับพัฒนาคนใหม่หลักการที่สอดคล้องกับมรดกทางประชาธิปไตย และใช้หลักการเช่นว่านั้นเป็นกิจกรรมประจำวันของเขา (สุนทร สุนันท์ชัย 2514 : 34 - 35)

คุณสมบัติของพลเมืองที่ดีตามทัศนะชาวต่างประเทศ

เรย์ ออสกู๊ด ฮิวจ์ (Ray Osgood Hughes) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของพลเมืองที่ดีว่าพลเมืองที่ดีควรมีคุณสมบัติดังนี้คือ

1. ต้องรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของประเทศตน
2. ต้องใช้สิทธิต่าง ๆ โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
3. มีความซื่อสัตย์ กล้าหาญ สุภาพเรียบร้อย มีปัญญาดี
4. รู้ว่าตนมีสิทธิตามกฎหมายแห่งสิทธิคามรัฐธรรมนูญแห่งชาติและรัฐ และต้องรัก

กฎหมาย

5. มีส่วนร่วมในการประกันเสรีภาพความปลอดภัยและทรัพย์สินส่วนตัว
 6. มีความรู้สึกมีคุณธรรม
 7. มีสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องจงรักภักดีต่อประเทศของตนทั้งในยามสงครามและยามสงบ ร่วมมือกับพลเมืองอื่น ๆ ในการทำงานในสิ่งที่พึงชอบให้สำเร็จและมีความรักชาติ
- (Ray Osgood Hughes 1959 : 21)

อีมิล เอฟ เฟธ และริชาร์ด ซี บราวน์ (Emile F. Faith and Richard C. Brown) ได้ให้ทัศนะเรื่องพลเมืองดีพอสรุปได้ว่า ผู้ที่จะเป็นพลเมืองดีจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีสุขภาพที่ทั้งร่างกายและจิตใจ
2. มีความรู้ดี
3. มีความประพฤติดี คือต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตา กรุณา เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ควบคุมตนเองได้ มีความเชื่อถือไว้วางใจได้ มีความจงรักภักดีต่อชาติ และรักความสะอาด
4. รู้จักใช้สิทธิออกเสียง เลือกตั้งหรือออกเสียงประชามติอย่างฉลาดและมีเหตุผล

5. ต้องมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติหรือต่อสาธารณะ (Emile F. Faith and Richard Brown 1951 : 474)

ทรอย ฮอลิเดย์ (Troy Holiday) ได้เขียนบทความถึงบทบาทของโรงเรียนในการสร้างพลเมืองที่ดีว่า ในปัจจุบันโรงเรียนมีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ดีมากขึ้นมากกว่าแต่ก่อน เพราะผู้ปกครองมีเวลาให้กับเด็กน้อยลง และถ้ามุ่งจะเตรียมนักเรียนเพื่อรับหน้าที่ในสังคมประชาธิปไตยแล้วโรงเรียนยิ่งจะมีความสำคัญมากขึ้น ดังนั้นโรงเรียนจะต้องระมัดระวังในการฝึกฝนความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน และจากรายงานการวิจัยทางการศึกษาหลายครั้งพบว่า การสอนอย่างเป็นทางการ (Formal Instruction) ในวิชาหน้าที่พลเมืองได้ผลเพียงเล็กน้อยในการพัฒนาค่านิยมและพฤติกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้เป็นพลเมืองดี แต่สภาพแวดล้อมทั่วไปในโรงเรียนและชุมชนก็มีความสำคัญในการฝึกอบรมให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี ครูทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมและยอมรับวัตถุประสงค์ในการจัดโปรแกรมการสอนร่วมกันในการวางแผนการสอนนี้จะต้องยอมรับการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ มีผลสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี โรงเรียนจึงควรส่งเสริมกิจกรรมในโรงเรียนให้มีความหมายและเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ และในขณะที่เดียวกันแบบเรียนก็ยังมีผลสำคัญอยู่ จึงควรจะใช้อ่านประกอบเพื่อให้เกิดความเข้าใจขึ้น โครงการที่จัดขึ้นเมื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์แล้วจะก่อให้เกิดคุณคติ ความรักชาติและเป็นแนวทางเพื่อให้เด็กเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม (Troy Holiday 1974 : 169 - 171)

คณะกรรมการประเมินผลความก้าวหน้าทางการศึกษา (Comittee on Assessing the Propress of Education) รัฐมิชิแกนได้กำหนดจุดมุ่งหมายของพลเมืองดีระหว่าง ค.ศ. 1969 - 1970 ว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. ควรมีส่วนร่วมมีอกับกิจกรรมสาธารณะประโยชน์และรู้จักให้เกียรติผู้อื่น
2. สนับสนุนสิทธิเสรีภาพของแต่ละบุคคล
3. รักษากฎหมายและระเบียบข้อบังคับ
4. มีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของรัฐบาล

5. คนหาวิธีที่จะปรับปรุงชุมชนและการมีส่วนร่วมช่วยทางการ เมืองอย่างกระทันหัน
6. เข้าใจปัญหาของนานาประเทศ
7. สนับสนุนอย่างมีเหตุผลในการคิดและการกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม
8. มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเองและสังคม
9. เคารพและช่วยเหลือในฐานะสมาชิกของครอบครัว
10. พัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีในกายหน้า (Comittee on Assessing the Progress of Education 1974 : 410)

คณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐโคโลราโด (Education Commission of the States Denver) ได้วางจุดมุ่งหมายของพลเมืองดีระหว่าง ค.ศ. 1974 - 1975 ไว้ดังนี้

1. ให้อรรถกถาของบุคคลอื่น
2. ส่งเสริมหลักแห่งกฎหมายและสิทธิของแต่ละบุคคลให้เท่าเทียมกัน
3. รู้จักโครงสร้างและหน้าที่ของรัฐบาล
4. มีส่วนร่วมในการปรับปรุงความเป็นประชาธิปไตย
5. มีความเข้าใจในปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตยของโลก ชาติและท้องถิ่น
6. มีการตัดสินใจที่มีเหตุผล
7. ช่วยเหลือและเคารพความเห็นของครอบครัว (Education Commission of State Denver 1974 : 411)

วิลเลียม แทรมบูร์ริโน (William Tramburrino) กล่าวถึงการศึกษาความเป็นพลเมืองดีว่า เด็กที่จบจากโรงเรียนมัธยมในแต่ละปียังมีความรู้ในเรื่องสิทธิหน้าที่ของคนเราต่อบุคคลและต่อสังคมน้อยมาก อาจเป็นเพราะสิ่งที่มักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีในห้องเรียนไม่สอดคล้องกับชีวิตนอกโรงเรียนทำให้สิ่งที่เรียนไปแล้วเป็น

เหมือนประสบการณ์หลอก ดังนั้นการสอนจะต้องมีการปฏิบัติการ เรียนจากตำราเพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพอและไม่ได้ผลจากการวิจัยปรากฏว่าในด้านการปฏิบัติจริงนักเรียนปฏิบัติด้านการอ่าน การเขียน การฉันทนาธรรม การเขียนกันโดยเฉลี่ยส่วนใหญ่ทำบางครั้งและปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนในระดับนี้อยู่ในระดับวิทยุชุมชนการแสดงออก การฉันทนาธรรม การร่วมกิจกรรมกับชุมชนต่าง ๆ ในโรงเรียน การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารนักเรียน สภานักเรียน การแสดงออกในแนวทางของนักเรียนในระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียนนักเรียนทำปานกลาง เท่านั้น การแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์ การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะเป็นผลดีต่อการปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียน

โรงเรียนต้องการกระบวนการสอนที่เน้นให้มีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง สอนให้เด็ก รู้สึกภูมิใจในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกว้างขวางในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจและ กิจกรรมสังคม (Social Affairs) ในห้องเรียน โดยนำเอาแหล่งวิทยาการในชุมชน เข้ามามีในห้องเรียนให้นักเรียนได้ฝึกกัน แต่การวิจัยทำไมไม่ได้ก็เพราะสภาพการในห้องเรียน ย่อมไม่เหมือนกับสภาพที่เป็นจริง ดังนั้นโรงเรียนจึงไม่ควรตัดขาดจากชุมชน ควรเตือนเด็ก เพื่อให้ออกไปเป็นสมาชิกที่ดีตามที่ชุมชนต้องการ ให้สามารถดำเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตย และควรให้มีการฝึกความรับผิดชอบต่อสังคมให้มาก ถ้าเขาไม่ใช้โอกาสที่จะฝึกฝนแล้วก็ไม่อาจ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคม (William Tramburrino 1966 : 245 - 247)

งานวิจัยในประเทศ

ในปีพุทธศักราช 2507 ชาลี สหิทธิ โคทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเรื่องคุณธรรม แห่งความเป็นพลเมืองดีบางประการของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ค้นหาว่าหลักคุณธรรมชั้นประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 นั้นได้เตรียมเด็กที่จะจบชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ไปแล้วให้พร้อมที่จะมีคุณภาพแห่งความเป็นพลเมืองดีมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองทดสอบนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2505 ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2506 จำนวน 201 คน จากโรงเรียน ประชาบาลและเทศบาลในจังหวัดพระนคร 6 โรงเรียน และทดสอบความคิดเห็นจากครูที่สอน ประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 65 คน จากโรงเรียนประชาบาลและเทศบาล 24 โรงเรียน

ซึ่งอยู่ในภาคการศึกษา 1 และทดสอบกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 50 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างมีคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองที่ สอดคล้องกับความมุ่งหวังที่ครูและผู้ทรงคุณวุฒิต้องการให้เด็กปฏิบัติ ความคิดเห็นของนักเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน

ปีพุทธศักราช 2509 ไฉยารัตน์ เปี่ยมเพิ่มพูน โค้ดทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดพระนคร" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาวิธีสอนของครู หัตถ์คดี ปัญหาและข้อเสนอแนะทั้งของครู และนักเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนเทศบาลตัวอย่างประชากรจำนวน 324 คน เป็นครู 63 คน และนักเรียน 261 คน ผลการวิจัยปรากฏว่าครูส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของวิชาหน้าที่พลเมือง แต่ยังคงใช้การสอนแบบบรรยายอยู่มาก ครูจัดกิจกรรมเพื่อฝึกความเป็นพลเมืองค่อนข้างน้อย การสอนมุ่งพัฒนาเด็กตามแนวที่หลักสูตรได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ ครูประสบปัญหาเรื่องอุปกรณ์มีน้อย สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมืองนี้มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน แต่ก็ไม่ชอบเรียนเพราะไม่สนุก ไม่มีกิจกรรมในการเรียน คณะแนะนอมยและเนื้อหาวิชา หน้าที่พลเมืองนี้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าครูควรศึกษาถึงวัตถุประสงค์ในการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองให้เข้าใจชัดเจนเสียก่อนและควรศึกษาถึงความสนใจของเด็กวัยนี้ด้วย (ไฉยารัตน์ เปี่ยมเพิ่มพูน 2509 : 97)

ปีพุทธศักราช 2513 วลัยก พุ่มพวง โค้ดทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในจังหวัดมหาสารคามที่บรรลุนิติภาวะแล้ว อายุระหว่าง 20 - 21 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และไม่ได้ศึกษาต่อ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสัมภาษณ์คนไทยในกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยปรากฏว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความเห็นไม่ถูกต้องในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดีและเรื่องความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยเพียงเรื่องเดียวที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความเห็นที่ถูกต้องคือ เรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชน ชนบทชน เนียม และวัฒนธรรมไทย ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับการปกครองประเทศทั่วไป คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง

มีความคิดเห็นถูกต้องเพียงร้อยละ 50 โดยเฉลี่ยแล้วความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างระหว่างชายและหญิงไม่แตกต่างกัน (วัลลภ พุฒทอง 2513 : 64)

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2515 สมจิตร วัฒนกุล จึงทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดพระนคร จำแนกตามโรงเรียนมัธยมแบบประสมและโรงเรียนมัธยมสายสามัญ และจำแนกตามเพศ นอกจากนี้ยังศึกษาสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนในกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีต่างกัน ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามและแบบสอบถามตัวอย่างประชากร 400 คน ผลของการวิจัยปรากฏว่านักเรียนหญิงโรงเรียนสายสามัญมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนชายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และนักเรียนชายในโรงเรียนมัธยมแบบประสม (สมจิตร วัฒนกุล 2515 : 98)

ในปีเดียวกัน อนงค์ ประมุขกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ครู 60 คน และสอนนักเรียน 500 คน จากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 20 โรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้เพื่อศึกษาวิธีสอนสังคมศึกษาที่ครูใช้ในการปลูกฝังความคิดรวบยอดของการเป็นพลเมืองดีในระดับประถมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลเมืองดีของนักเรียนโรงเรียนที่ 30 ทำได้ดีที่สุด และแตกต่างจากโรงเรียนที่ 1, 2, 3, 10, 11 และ 14 รวม 6 โรงเรียน นอกนั้นไม่แตกต่างกัน ผลของการวิเคราะห์วิธีสอนของ 6 โรงเรียนปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาใน 6 โรงเรียนดังกล่าวใช้วิธีสอนต่อไปนี้มากกว่าครูสังคมศึกษาในโรงเรียนที่ 30 กล่าวคือการบรรยายและการตั้งปัญหาถาม-ตอบ การใช้แบบเรียนหลาย ๆ เล่ม การให้เด็กค้นคว้าหาความรู้มารายงานการเขียนจากข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน การแก้ปัญหา การฝึกทักษะทางสังคม โดยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี การใช้อุปกรณ์การสอนและครูใน 6 โรงเรียนนี้มีการวัดผลบ่อยมากกว่าครูในโรงเรียนที่ 30 (อนงค์ ประมุขกุล 2515 : 115)

ในปีพุทธศักราช 2518 โอบาส สะอาค ไค้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาผู้ใหญ่ในกรุงเทพมหานคร" วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาผู้ใหญ่ในกรุงเทพมหานครระหว่างเพศชายและหญิง และระหว่างระดับ 3, 4 และ 5 เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและความสนใจของนักศึกษาผู้ใหญ่ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีที่สร้างขึ้นเองและแบบสอบถามสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและความสนใจ เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลผลการวิจัยพบว่านักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีไม่แตกต่างกันและค่าเฉลี่ยของมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 5 สูงที่สุด และของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 ต่ำที่สุด จากการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและความสนใจของนักศึกษาทั้ง 3 ระดับ พบว่ามีความร่ำรวยของนักศึกษาส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นประจำปี 4 และมีอาชีพค้าขายนอกจากนี้ นักศึกษาส่วนมากไม่ได้ประกอบอาชีพเพิ่มความสนใจในการศึกษาและชมอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ (โอบาส สะอาค 2518 : 79)

ปีพุทธศักราช 2520 จีรังลักษณ์ ศุภนทีลักษณ์ ไค้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนอาชีวศึกษา" วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานครศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ สภาพเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนอาชีวศึกษากับมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีที่ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีและแบบสอบถามสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนอาชีวศึกษา เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่ามโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชายและหญิงแตกต่างกันโดยคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนหญิงสูงกว่านักเรียนชายและมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนอาชีวศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของบิดาแม่และความสัมพันธ์กับการศึกษาของมารดา นอกจากนี้มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพของบิดามารดาและนักเรียนอาชีวศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีอยู่ในเกณฑ์เพียง 1 เรื่อง คือเรื่องการมีค่านิยมที่พึงปรารถนามีวัฒนธรรมและยึดมั่นในคำสอนศาสนา และมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์พอใช้ 5 เรื่อง คือความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย การการศึกษา สุภาพ อานามัย การประกอบอาชีพ

การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด การมีวิจารณ์ภายในการตัดสินใจและรู้จักแก้ปัญหาแบบ
วิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับความรับผิดชอบบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ส่วนอีก 4 เรื่อง
นักวิจัยมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์ค่า ใดแก่ เรื่องความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมาย
และการปกครองระบอบประชาธิปไตยในฐานะเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวเกี่ยวกับความซื่อสัตย์
สุจริตเกี่ยวกับความสนใจในปัญหาและกิจการต่าง ๆ ของบ้านเมือง (จีรังลักษณ์ ศุภนตะลักษณ์
2520 : 84)

ในปีพุทธศักราช 2521 วารี แสนสุข ใคทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์ความเป็น
พลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนอาชีวศึกษา" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์
เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนของครู เพศของนักเรียนกับมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดี
ในระบบประชาธิปไตยและแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปกับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี
ในระบบประชาธิปไตย นอกจากนั้นยังเป็นแบบสอบถามสำหรับอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา
เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลผลการวิจัยพบว่า เพศมีความ
สัมพันธ์กับมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน ซึ่งโดยเฉลี่ยนักเรียนหญิงมีมโนทัศน์ความ
เป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยถูกต้องมากกว่านักเรียนชายและวิธีสอนที่ครูใช้สำหรับ
ปลูกฝังและพิจารณา มโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตย โดยเฉลี่ยแล้วครูใช้
วิธีสอนแบบบรรยายมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง อันดับรองมาคือการสอนโดยให้อภิปรายแสดง
ความคิดเห็น การให้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวันสอบถามแบบเรียนสอนโดยการตั้งคำถามให้
ค้นคว้าหาความรู้ ปักทักษะ การมีส่วนร่วมวิธีแก้ปัญหา การแสดงบทบาทการสร้างสถานการณ์
จำลอง ทاملำคัญ และวิธีสอนที่ใช้น้อยที่สุดคือการใช้วิทยากรและการใช้อุปกรณ์การสอน
(วารี แสนสุข 2521 : 102)

งานวิจัยในต่างประเทศ

ในปีพุทธศักราช 2512 มีผู้วิจัยเกี่ยวกับด้านการให้การศึกษาเกี่ยวกับความเป็น
พลเมืองดีหรือการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองอยู่มาก เช่น

แครอล ลี อิงเกิลฮาร์ด (Carroll Lee Englehardt) ได้ทำการวิจัย
เรื่อง The Common School and the Ideal Citizen : Iowa 1876 -
1962 ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานและสิ่งพิมพ์ของ Iowa Department
of Instruction และ Iowa State Teachers Association ตลอดจนบันทึก
คำปราศรัย สิ่งพิมพ์ของนักศึกษาแห่งรัฐไอโอวา วารสารของโรงเรียนและแบบเรียนที่ใช้ใน
ไอโอวา ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาแห่งไอโอวา มีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของ
สังคมที่จะช่วยถ่ายทอดค่านิยมเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี มีความเชื่อมั่นในคำสอนของศาสนา
และโรงเรียนต้องร่วมมือกับสถานอื่น ๆ ในการปรับปรุงสังคม สร้างความก้าวหน้าความเป็น
ระเบียบแก่สังคม (Carroll Lee Englehardt 1967 : 3882-A)

ในปีเดียวกัน ชาลส์ ดักลาส แครี (Charles Douglass Cary) ได้ทำ
การวิจัยเรื่อง "Education for Citizenship in The U.S.S.R" เป็นการวิจัย
เกี่ยวกับปัญหาการฝึกอบรมความเป็นพลเมืองดีแก่เยาวชนโดยการจัดการสอนในโรงเรียนของ
รัสเซีย โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา วิธีที่ใช้ในการวิจัยคือการศึกษาค้นคว้า
วิเคราะห์แบบเรียน วัสดุสิ่งพิมพ์ที่ได้จากหน่วยงานการศึกษาของรัสเซียและใช้การสังเกต
ความคิด ความรู้สึกที่เป็นผลมาจากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ในรัสเซีย 2 เดือน ประกอบการ
วิจัยนี้ ผลของการวิจัยพบว่าในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของ
รัสเซีย พลเมืองจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและจะต้องผูกพันกับรัฐบาล นักเรียนจะมี
ความคิดไปในทางที่กำหนด กลุ่มเพื่อเมื่ออิทธิพลต่อเด็กรัฐบาลจึงพยายามรวมกลุ่มเพื่อให้เป็น
ไปทางที่กำหนดไว้ (Charles Douglass Cary 1970 : 5493-A)

นอกจากนี้แล้ว เฮนรี จอร์จ เฮเมนเวย์ (Henry George Hemenway)
ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Analysis of Civic Education in American
Secondary School 1890 - 1961" การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง
วิชาหน้าที่พลเมืองในอเมริกากระหว่างปี ค.ศ. 1890 - 1916 ผลการวิจัยพบว่า ก่อน
ค.ศ. 1890 วิชาหน้าที่พลเมืองสอนโดยศึกษาจากแบบเรียนข้อเขียนในรัฐธรรมนูญมีความ
สนใจเล็กน้อยเกี่ยวกับลักษณะรัฐบาลและพลเมือง ความรู้ได้จากการฝึกท่องจำเท่านั้น

ตลอดปี ค.ศ. 1960 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแก่การศึกษา โครงสร้างการดำเนินงานของ
 รัฐบาลมากขึ้นที่เรียกว่า Civic Government ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวิชาหน้าที่พลเมือง
 ระหว่าง ค.ศ. 1890 - 1916 ขณะเดียวกันวิชาหน้าที่พลเมืองแบบใหม่ที่เรียกว่า Civics
 ก็เริ่มขึ้น มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาความเป็นพลเมืองดีเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่น รัฐและชาติ
 เน้นในแง่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล ครูที่สอนก็เน้นคุณค่าของวิชา
 พยายามถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีออกมาในรูปพฤติกรรม ในปี ค.ศ. 1916
 การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองแบบใหม่ได้จัดไว้ในหลักสูตรระดับกลางและสูง ในการพัฒนาโปรแกรม
 ใหม่ของวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมระหว่าง ค.ศ. 1890 - 1916 ผู้ที่รับผิดชอบ
 มากที่สุดคือผู้เขียนตำราเพราะความไว้วางใจเกือบทั้งหมดขึ้นอยู่กับแบบเรียนแต่มีคณะกรรมการ
 อื่น ๆ ซึ่งได้รับการพิจารณาแต่งตั้งด้วยความเหมาะสม เป็นผู้กำหนดเนื้อหาโปรแกรมวิชาสังคม
 ศึกษา รวมทั้งวิชาหน้าที่พลเมืองแนวใหม่ด้วย (Henry George Hemenway 1970 :
 3635-A)

ในปีพุทธศักราช 2516 อีเลน จอยชนิค (Ellen Joy Schmik) ได้ทำ
 การวิจัยเรื่อง "A Study of Attitudes Toward Citizenship as
 Reported by Suburban High School Students" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะ
 สำรวจทัศนคติของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่อยู่นอกเมือง เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็น
 พลเมืองดี ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามไปยังนักเรียนระดับเกรด 9 - 12 ในโรงเรียน
 3 แห่งที่อยู่นอกเมืองหลวง โดยเน้นความคิรวบยอดเกี่ยวกับประชาธิปไตย การเป็นพลเมืองดี
 ความสนใจทางการเมือง ความเชื่อในหลักการของระบอบประชาธิปไตยและความคิรวบยอด
 เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนไม่มีทัศนคติแตกต่างกันเกี่ยวกับ
 ความคิรวบยอดทางประชาธิปไตยแม้จะมีพื้นฐานทางเพศ ระดับชั้นหรือประเภทของโรงเรียน
 มากนัก และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นของนักเรียนกับทัศนคติของพวกเขาที่มีต่อ
 ความคิรวบยอดเรื่องประชาธิปไตยหรือความเชื่อในหลักการประชาธิปไตย (Ellen Toy
 Schmik 1973 : 1499-A)

ในปีพุทธศักราช 2518 เดวิด แม็คเคลียร์ ราเธอร์ (David McCleary Rather) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Assessment of Citizenship Development Among Thirteen Year Old Students in Extreme Rural North Mississippi Public School" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาถึงการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของนักเรียนระดับ 7 อายุ 13 ปีในโรงเรียนรัฐบาลที่เข้มงวด กวักชันและมีนักเรียนน้อยกว่า 3,500 คน ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือสุดของรัฐมิสซิสซิปปีว่าได้พัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายของความเป็นพลเมืองดีโดยสำนักประเมินผลความก้าวหน้าทางการศึกษาแห่งชาติ วิธีดำเนินการวิจัยโดยให้นักเรียนทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีปฏิกริยาขมรับจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี 9 ประการของสำนักประเมินผลความก้าวหน้าทางการศึกษาแห่งชาติ นักเรียนชายมีปฏิกริยาขมรับได้สัดส่วนมากกว่านักเรียนหญิงคือ 19 ต่อ 36 ข้อ ของแบบสอบถาม นักเรียนผิวขาวมีปฏิกริยาขมรับได้สัดส่วนมากกว่านักเรียนผิวดำคือ 26 ต่อ 36 นักเรียนโรงเรียนรัฐบาลในภาคเหนือของรัฐมิสซิสซิปปี มีปฏิกริยาขมรับในสัดส่วนมากกว่านักเรียนที่สำนักประเมินผลความก้าวหน้าทางการศึกษาแห่งชาติเลือกมา (David McCleary Rather 1926 : 7328-A)

ในปีพุทธศักราช 2519 แอนน์ เลสลีย์ แอปเปิลตัน (Ann Leslie Appleton) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Citizenship Education and Political Socialization of Filipino School Children in Provincial Setting" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาถึงผลการ เรียน เรื่องความเป็นพลเมืองดีในระดับประถมศึกษา ในเมือง Dumaguete ซึ่งตั้งอยู่ตอนกลางของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนจำนวน 300 คนซึ่งเรียนอยู่ในเกรด 2, 4 และ 6 ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ผู้วิจัยใช้จุดมุ่งหมายของการศึกษาของชาติในเรื่องเกี่ยวกับเรื่องความเป็นพลเมืองดีเป็นหลักเกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถามและแบบสอบถามมีคำถามปรนัย 36 ข้อ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง ค่านิยมและทัศนคติต่าง ๆ ผลการวิจัยปรากฏว่าหลักสูตรได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดค่านิยมและทัศนคติในทางบวกต่อวัฒนธรรมของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยและหลักสูตร เกี่ยวกับการ เรียน เรื่องความเป็นพลเมืองดียังไม่ได้ดีมากนักและนักเรียนในระดับชั้นจะมีทัศนคติที่คาดหวังไว้

มากกว่านักเรียนเกรด 6 นอกจากนั้นยังพบว่า เพศไม่ได้เป็นปัจจัยที่สร้างความแตกต่าง
ของทัศนคติของนักเรียนเทคนิคของโรงเรียนกสิ เป็นปัจจัยในการสร้างความแตกต่างของ
ทัศนคติของนักเรียน (Ann Leslie Appleton 1976 : 6590-A)

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย